

25.89x30.76	1/4	6	עמוד	מוסף	ישראל היום!	18/09/2026	99098707-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790							

הבשורה על פי ישראל :

לייצר שינוי

איור: שלומי צירקה

יאיר אסולין

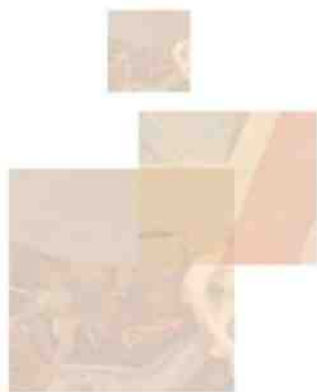
סופר והוגה דעות. חתן פרס ראש הממשלה ופרס ספיר לספר ביכורים. לימד באוניברסיטת ייל והיה עמית בכיר בבית הספר למדע המדינה באוני' ת"א. מלווה מנהיגים וארגונים בתהליכי חשיבה ואסטרטגיה

רגע לפני שניגשים לשרטט תוכנית עבודה, עלינו להתחיל בבירור אכזרי ואמיץ של שורשי הסיפור שלנו • במציאות עולמית שמשנה את פניה לא נדרשים לנו עוד תיקון או ריפוי - אלא "התרת נדרים" לאומית, אומץ לנסח מחדש את שאלות היסוד של קיומנו במדינה, ובראשן - מה מטרתו של הפרויקט הישראלי הזה?

26.07x30.35	2/4	עמוד 7	ישראל היום! - מוסף	18/09/2026	99098708-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

הבשורה על פי ישראל :

נדרש רענון. הקונגרס
הציוני הראשון
צילום: לע"מ

נדמה שהיום יש לשאול באומץ: האם הציונות נכשלה? האם השאיפה להיות עם ככל העמים היתה מוטעית? האם צדק אחד העם והרצל טעה? האם הרצל צדק אצ, אבל תפיסת המרכז הרוחני של אחד העם היא מה שנדרש לנו עתה?

של הנחות, שקופות למחצה, שבתוכו ארגונים פועלים, ושמוכנו את האופן שבו אנשים, ארגונים וחברות רואים את המציאות. מהו העולם, מיהו ה"לקוח", מהו הערך שנוצר עבורו, איזה מבנה יכול ליצור את הערך הזה, מהו המודל הכלכלי שמחזיק אותו, ומהו הסיפור הגדול, הקוהרנטי, הצומח מהחיבור בין השכבות האלה. העיסוק בתיאוריה, טען דרוקר במאמר ההוא – ואני מבקש לטעון כאן, כאשר אנחנו מבקשים לחשוב על עתיד המקום הזה, על עתיד החברה שלנו – הוא תנאי הכרחי לכל מחשבת עומק בעלת ערך בזמנים גדולים ושבורים כשלנו. תנאי שבלעדיו אי אפשר להבין באמת ולעומק את הכישלונות, וממילא גם אי אפשר לנוע באופן שיטתי אל עבר ההצלחה. ישנם שלושה סוגים של כשל. כשל ביצועי מתרחש כשהמודל נכון אבל הביצוע לקוי: כשל אסטרטגי מתרחש כשהבנת העולם תקפה אבל הבחירה בתוכו שגויה; וכשל תיאורטי מתרחש כשמערכת ההנחות עצמה כבר אינה מתאימה למציאות.

במצב כזה, עוד מאותו דבר, גם אם יהיה מקצועי ונחוש יותר, בהכרח לא יפתור את הבעיה, ובעצם רק יחריף אותה: ככל שמבצעים ביעילות רבה יותר פעולה הנשענת על הנחות שאיכרו את תוקפן, כך רק מתרחקים יותר מהאפשרות לזהות את שורשי הכשל. הכשל של ישראל כיום – כמו של העולם כולו, זה שאנחנו רואים בכל כך הרבה אופנים סביבנו – אינו רק כשל ביצועי או אסטרטגי, אלא קודם כל כשל תיאורטי עמוק. התיאוריה של ישראל, זו שנולדה

הקיום האנושי עצמו משתנה באופן יסודי, והאנושות מנסחת מחדש את כללי המשחק. זמנים גדולים. משבר האקלים, המהפכה הטכנולוגית, הבינה המלאכותית, המחשוב הקוונטי, הקיום הווירטואלי והשינויים העמוקים במושגי היסוד של חלל וזמן – התלכיד של כל אלה מייצר מציאות שבה ברור: מה שהיה הוא לא מה שיהיה. "גדול" הוא תיאור של קנה-מידה היסטורי: זמן נדיר, כזה שבו כבר לא ניתן להסתמך על המוכר והידוע, כזה שבו מבנים ומוסדות ותפיסות שנראו נצחיים – מוטלים בספק. רובם, ההיסטוריה מלמדת אותנו, לא ישרדו. השאלה המכוננת של הזמן הזה אינה מה לעשות כדי לנצח במשחק, אלא איך בכלל מגדירים את המי שחק. איך מגדירים דמוקרטיה, ריבונות, איך מגדירים כסף, כוח, זהות, שפה, בית, תודעה. וכמובן, השאלה הגדולה מכל שמחפכת הבינה המלאכותית הציפה ביתר שאת: איך מגדירים אדם. את התשובות על השאלות האלה, כפי שניתנו במאה ה-19 וראשית המאה ה-20, אנחנו חיים עד היום.

ובכוונה אני מבקש בפתחת הטקסט הזה להרים את המבט אל מעבר לישראל. לא כי לישראל אין הרבה מאוד אתגרים ייחודיים משלה, אלא כי לפני הכל, כאשר מבקשים לחשוב באמת ולעומק את המצב הישראלי, וכאשר מבקשים לברר את שורשי הדברים, חשוב להבין את ההקשר שבתוכו מתקיים המצב הישראלי השבור. המצב הישראלי השבור הוא בין היתר תוצר של אנושות שבורה, ושל זמנים שבהם השבר הוא לא דבר חולף, אלא חלק משמעותי ממהות הזמן, וממהות הפוטנציאל שגלום בו.

בזמנים כאלה ניתנת לנו הבחירה: האם להקשיב למציאות, או להתכחש. האם לקחת חלק בעיצוב העתיד החדש והלא נודע, או לבחור להתנגד לו ולהיאחז במוכר ובידוע כאילו הוא תורה מסיני. האפשרות הראשונה עשויה להוליד אותנו מחדש. השנייה תהפוך את האנרגיה כולה למאמץ להשיב על כנו סדר שכבר איננו מסוגל לשאת את המציאות.

לכן זו ההכרעה הראשונה שצריכה לעמוד בשורש כל מחשבה שסופה גם תוכנית עבודה – מה המטרה? לאן אנחנו מבקשים להגיע? אם מטרתנו היא תיקון, ריפוי, כל אותם מושגים המחמיצים את הרדיקליות הגדולה של הרגע – הרי שתוכנית עבודה כזו, גם אם תצליח, בעצם תיכשל. אבל אם המטרה תהיה הצמחת התשתית שתאפשר לסיפור ישראלי חדש להתהוות, ולישראליה להיות להיוולד מחדש אל תוך הזמנים האלה, הרי שהשמיים הם הגבול.

אדנים להצמחה של תיאוריה

במאמר מכונן שפרסם ב"הרוארד ביזנס ריוויו", ונקרא "התיאוריה של העסק", ביקש ההוגה העסיקי פיטר דרוקר להתמודד בדיוק עם הזמנים שבהם כללי משחק ישנים מאבדים מכוחם, וכללים חדשים הולכים ומתהווים.

דרוקר ביקש להפנות את המבט מהטקטיקה והאסטרטגיה – שהן הכלים הנכונים לזמנים שבהם כללי המשחק יציבים – אל עבר ה"תיאוריה", אותו מערך

די לדבר ברצינות על תוכנית עבר? זה חרשה לישראל – או אפילו לנסח את התנאים שיאפשרו לתוכנית כזאת, רצינית ומהפכנית, לצמוח – יש להתחיל בהבנה עמוקה של הרגע שבתוכו אנחנו חיים. הן במישור הישראלי, והן כמובן במישור הגלובלי-אנושי.

הזמנים האלה שאנחנו חיים בהם אינם זמנים רגילים. הם גם לא עוד זמנים "סוערים" או "מאתגרים". הזמנים האלה הם זמנים השונים באופן מהותי מהזמנים שהכרנו בימי חיינו. ככל שזה נשמע גרנדיוזי, זה אכן כך. לא בגלל המלחמות או המגפות או תחושת אי-הידיעה הכללית, אלא בגלל שאלה זמנים שבהם

99098709-1	18/09/2026	ישראל היום!	מוסף	עמוד 8	3/4	25.54x30.61
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790						

הבשורה על פי ישראל :

« לייצר שינוי

מתוך מודל מדינות הלאום של סוף המאה ה־19, זו שנצמחה מתוך השינויים הגדולים של המהפכה התעשייתית והמאה ה־19 (הזמן הקודם של ה"איך"), זו שהקפידה לשמור הרבה משאלות היסוד שלה מטושטשות בכוונה תחילה, ולא בכדי הפכה למדינה נטולת גבולות, התיאוריה

לבדוק את היחס בין המדינה לקהילותיה. קלבי בשוק הכרמל צילום: נעמה שטרן

בעולם של רשתות, ידע נגיש ונוכחות אזרחית רציפה, האם די בכך שהאדם ימסור אחת לארבע שנים ייפוי כוח כמעט מוחלט ואז יהפוך לצופה או למפגין? אין פירוש הדבר שמשאל מקוון צריך להחליף פרלמנט. פירושו שיש לברר מחדש את היחס בין ייצוג להשתתפות

הזו, על תפיסת הזהות והביטחון והריבונות שלה, כבר לא מחזיקה אל מול המציאות. כדי לשים את האדנים להצמחה של תיאוריה חדשה לישראל יש להתחיל מסימון שורשי התיאוריה הקיימת. מה הם כללי המשחק היסודיים שמתוכם ישראל מתקיימת עד היום, מה הם הזרעים שמתוכם ישראל צמחה. ונראה שהיסוד הראשון והעמוק ביותר הוא שאלת הבשורה – מהי הבשורה הגדולה של מדינת ישראל, מה עומד בשורש התקומה של העם היהודי בארץ ישראל, מה מטרותיו של הפרויקט הישראלי הזה?

גם כיום, כמעט 80 שנה לקיומה של המדינה, חוסר ההכרעה העמוק בשאלת הבשורה של מדינת ישראל, שאלת "יעודה, קודם כל בעיני עצמה, רודף את הסיפור הישראלי ואת הנשמה הישראלית, וכאחד השדים הגדולים צף וממלא את החלל בעוצמה. שהרי ברור שלא דומה מדי

מבט על ביקורת ישראל מהחלל צילום: נאס"א, בארי ווילמוור

כל תוכנית שנכתבת עכשיו מוכרחה להתחיל בבירור תיאורטי אמיתי ועמוק של העולם, האדם והסיפור הישראלי בזמן הזה. בלי כמעט שום מובן מאליו. הכל מוטל בספק. כל תוכנית שנכתבת עכשיו חייבת להניח בשורש הדברים, שרב הנסתר על הגלוי

נה שמטרתה היא להיות מקלט לילה, והבטחתה הגדולה היא להיות "עם ככל העמים", ולהציע "פתרון לשאלת היהודים", לבין מדינה המבקשת להיות "אור לגויים", מוקד של רוח ומוסר ורעות, מרכז רוחני לעם היהודי ולעולם כולו.

מהי ישראל בבחירה בין שני הקטבים האלה? מה הבשורה שהיא נושאת בתוכה? וגם אם השאלה הזו נרמית שאלה אינטי לקטואלית, כזו שאולי מתאימה לסמינרים או להרצאות להרחבת דעת, ולא לדיון קוני קרטי העוסק בתוכניות עבודה ובאסטרטגיה ובמעשים "קונקרטיים" במציאות, דעו לכם שלולא בירור מעמיק של השאלה הזו, שום טקטיקה "קונקרטי" לא תוכל לצמוח באמת. כמו בכל ארגון או חברה, כאשר שאלת הבשורה לא פתורה, כאשר חברה לא יודעת לומר לעצמה מה היא רוצה להיות, מה שומר עליה מללכת לאיבוד?

תודעה של בידוד

אם מאמצים את דרוקר ברצינות, הבירור מורכב להתקדם שכבה אחר שכבה. תחילה הבשורה: מה מבקשת המדינה להיות. אחר כך תפיסת העולם: מה המדינה מניחה על הסביבה שבה היא פועלת, על האיזמים, הכוחות וקצב השינוי, איפה היא בהקשר הזה. אחריה באות תפיסת האדם שלמענו היא קיימת, הבטחת הערך שלה, המבנה התפעולי־ארגוני שלה והמודל הכלכלי לי שלה. תפיסות ביטחון, כלכלה, זהות ואתוס אינן מעטפות של המדינה; הן התיאוריה שלה. הן נטמעות בחוקים ובתקצירים, בצבא, בבתי הספר, הן מעצבות את השפה והאסתטיקה שלה, ונוגעות בשורשי התודעה והאתוס.

הציונות הבטיחה יותר מריבונות. היא הביטיחה לפתור את "הבעיה היהודית" ולהפוך את היהודי ל"עם ככל העמים". והנה, גם לאחר הקמתה של מדינה יהודית חזקה מצבו של היהודי בעולם נעשה שוב קשה ומסוכן. יהודי התפורצות נושאים גם בתוצאות מעשיה של מדינה שאינם אזרחיה.

ישראל היא מקלט, ולעיתים גם מוקד שסביבו מתארגנת הסכנה. ונרמה שהיום, כמעט שלוש שנים לתוך המלחמה הבלתי נגמרת, יש לשאול באומץ: האם הציונות נכשלה? האם השאיפה להיות עם ככל העמים היתה מוטעית? האם אחד העם צדק והרצל טעה? האם הרצל צדק או, אבל תפיסת המרכז הרוחני של אחד העם היא מה שנדרש לנו עתה?

אותן שאלות יש להפנות אל תפיסת הביטחון של ישראל, ובראשה רעיון "קיר הברזל", שנולד אצל ז'בוטינסקי וקיבל צורה ממלכתית ושטרי זה אצל בן־גוריון. היה בתפיסה הזאת גרעין מציאותי עמוק: הבית היהודי וקוק לכוח שיגן עליו מפני אויביו. אבל אותה תפיסה שנועדה לתת מענה לאיום, נעשתה עם השנים לאנתרופולוגיה, כמעט למטאפיזיקה, ולמצב תודע של חברה המבודדת מסביבתה. הקיר חדל להיות אמצעי שנועד ליצור תנאים להסדרה והפך לתפיסת עולם: אנחנו כאן, הם שם, אנחנו מגינים, הם מאיימים.

הניתוק מן המרחב יצר לא רק בדירות, הוא יצר ניכור עמוק. לא רק מחסור בידע, אלא אובדן של היכולת לפרש ולהבין את האחר: להכיר את השפה, הזיכרון, הפחדים והשינויים המתחוללים מעבר לקיר. חברה שמכירה את שכניה בעיקר דרך הכוונת עשויה להיות חזקה מאוד, ובכל זאת, ברגע מסוים עלולה לא לראות את מי ומה שנמצא מולה.

כאשר קיר הברזל נעשה "יילה בג'ונגל", הניח תוק כבר לא היה רק ביטחוני – הוא הפך לזהות. האם הזהות הזו משרתת אותנו? האם היא מעצימה אותנו לאורך זמן? מהם המחירים הנפשיים

והביטחוניים שאנחנו משלמים עבור תפיסת "קיר הברזל" הזה, שקרסה שוב גם באסון של 7 באוקטובר? האם אנחנו יכולים להתקיים אחרת?

כשל בשרירי הליבה

בנקודה הזאת, כשהעלינו שתי נקודות יסודיות מתוך כמה, כמה שאולי נראה כמעבר חזק, כדאי להיזכר לרגע בפרנץ קפקא. הפרויקט הקפקאי הוא אולי הפרויקט הרלוונטי ביותר לזמנים האלה. קפקא, הסופר הגדול של המאה ה־20, שאל בכל יצירותיו בעצם שאלה אחת מכוונת: מה יעשה אדם שהמציאות טופחת על פניו, שמה שהוא חשב על העולם התברר כלא נכון? האם יאחז בה בכל זאת, האם יעז להשתנות?

גיבוריו של קפקא הם אנטי גיבורים במובהק. הם נכשלים, כולם, בהתמודדות אל מול השאלות האלה. לא בגלל שחסר להם כוח, שכל או משאבים, אלא מפני שכוחם ונחישותם מושקעים עים כולם בהתכחשות למה שהמציאות השבורה זועקת בפניהם במלוא עוצה.

השאלה של ישראל כיום (ושל העולם בכלל) זו השאלה הקפקאית הזו – האם יש לנו אומץ? לא האומץ להסתער, או להילחם, בלי להמעיט בכך – אלא להתבונן נכוחה בשבר, לשאול מה הוא תובע מאיתנו, להקשיב לו באמת, לתת לו דין וחשבון נוקב.

הכישלון של 7 באוקטובר, על אף היותו אסון אדיר ממדים, לא יצר את השבר הזה. הוא היה סימפטום – נורא, מטלטל ומחריר – לעובדה שמשוה יסודי לקוי בהבנת המציאות שלנו, שיש דברים שאנחנו לא רואים גם כאשר הם עומדים מולנו, ויש קולות שאנחנו לא שומעים גם כאשר הם נצרחים לאוזנינו. קריאת השכמה שאמרנו יותר מכל: אתם עיוורים. אותו יום ריכזו אל תוך שעות אחדות קריסה של מערכת הנחות: שטכנולוגיה, מודיעין וכוח אש יכריזים להחליף היכרות עם המרחב; שניתן לקנות שקט בלי לשנות את התנאים שמייצרים את המלחמה; שהמדינה תהיה שם תמיד ברגע המבחן; שהצבא יודע שהאויב מורתע ושהזמן עובר לטובתנו. האסון הגדול הזה היה כשל ביצועי ואסטרטגי, אבל מעל הכל הוא עדות לכשל תיאורטי עמוק שקדם לו, כזה שבחסות העיוורון שהמיט האסון התרחש.

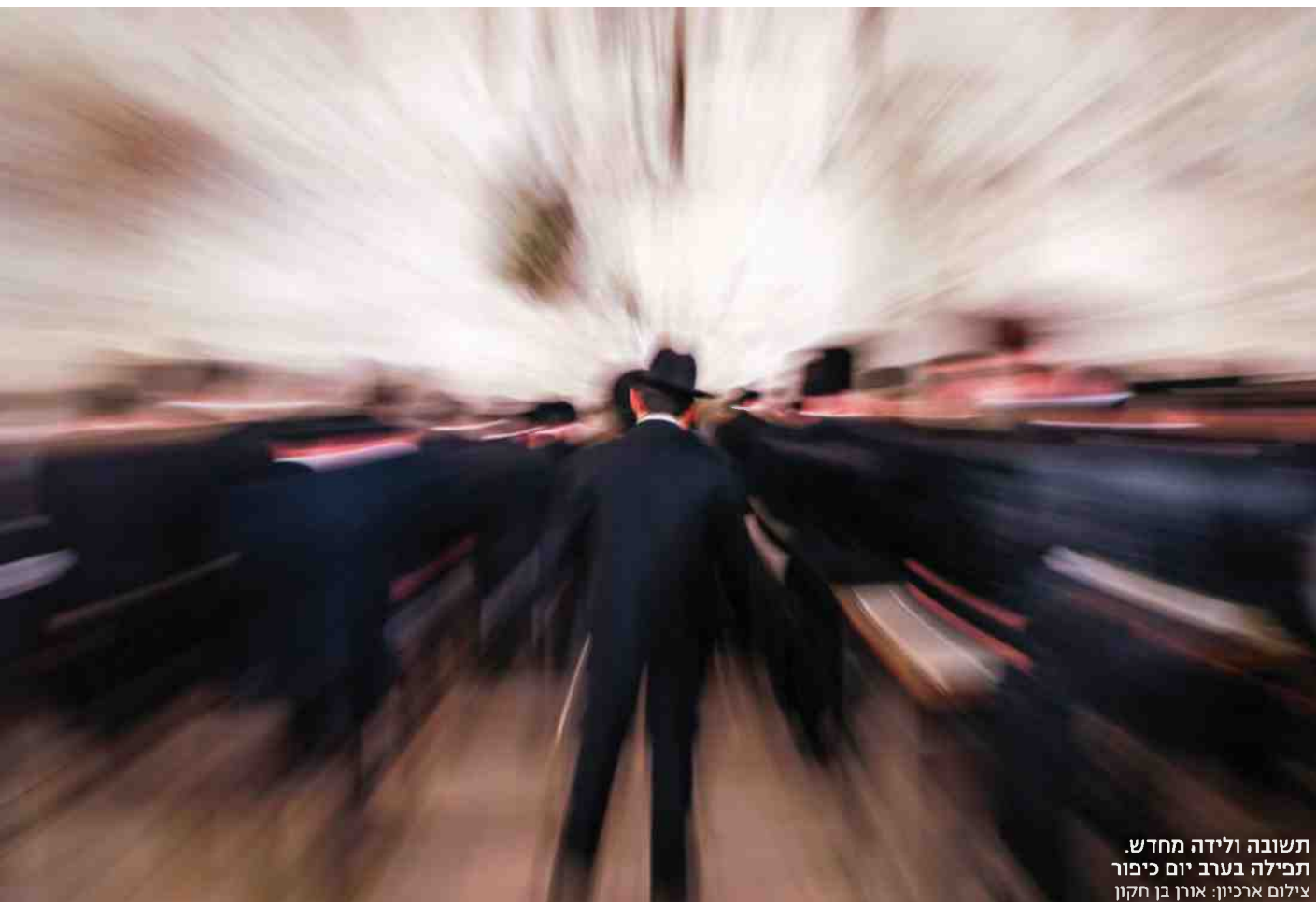
כשל תיאורטי הוא תמיד גם כשל תרבותי – כשל של חשיבה ביקורתית חלשה, של חוסר יכולת לחשוש נכון את האויב, כשל בהבנה בלתי עצמאית של המרחב, ביכולת לשאול שאלות, ביכולת להקשיב, לראות, להיות דרוו. כשל תיאורטי הוא כשל בשרירי הליבה האנושיים הבסיסיים ביותר, אלה שכאמור בשגרה הם כאילו שקופים לנו, אבל הם הבסיס ליכולת שלנו להבין את המציאות נכון, ולא פחות חשוב: להגיב לה נכון.

וכאשר אנחנו מבקשים לברר כמה משורשי התיאוריה הישראלית, אין ספק שבירור מקומה של התרבות בחברה הישראלית, ובאתוס הישראלי, הוא אחד הדברים שחשוב לעשות בהקדם. תרבות כמקור כוח, תרבות כמעצמה את התודעה ואת החברה. תרבות חופשית, עצמאית. אחת מהחולשות הגדולות של החברה הישראלי, זו החולשה התרבותית. מראשית דרכה, הישראליות התייחסה לתרבות בעיקר כהווי, בירור או כלי, לא כבית גידול ופיתוח הנשימה של החברה הישראלית. ותקציב התרבות העלוב הוא רק הסימן הגלוי לכך – בצד, "לא חיוני", בדיעבד. אלא שבזמנים גדולים כשלנו,

26.1x30.73	4/4	9	עמוד	מוסף	ישראל היום!	18/09/2026	99098713-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790							

הבשורה על פי ישראל :

תשובה ולידה מחדש.
תכילה בערב יום כיפור
צילום ארכיון: אורן בן חקון

נשמה משוכללת, עמוקה, הצומחת מתוך תרבות חופשית ומהפכנית, קריטית להישרדות של חברות ואנשים.

שאלת הלקוח

לאחר שאלת הבשורה ותפיסת העולם יש לשאול את שאלת האדם. מיהו האדם שלמענו ישראל קיימת. בעולם העסקי זו שאלת הלקוח. ביחס למדינה המילה "לקוח" נשמעת זרה, אבל הזרות הזאת מאלצת לדייק: האם ישראל קיימת למען אזרחיה, למען היהודים החיים בה, למען העם היהודי בכללותו?

כל תשובה מולידה מדינה אחרת, עם תפיסת ריבונות, ביטחון וזהות אחרת, עם מערכת כללים אחרת. החזקת כל התשובות בעת וביעונה אחת אינה בהכרח מורכבות, אלא דווקא טשטוש, כזה שהסיפור הישראלי נושא על גבו מראשיתו. טשטוש שבימים אלה, כמו שאנחנו רואים בסוגיית השוויון בנטל, אנו נדרשים לשלם את מחירו.

באותו אופן יש להתבונן על החיבור בין דת למדינה, או אם נרצה לדייק – על המאבק העמוק בין הדת היהודית לסיפור הישראלי, מאבק שהוליד את חיבוק הדוב של המדינה את הדת, ויש שיאמרו ההפך – זה שהוליד את חיבוק הדוב של הדת את המדינה. לא כאן המקום להכריע מי מחבק את מי, אבל כאן המקום לסמן את העובדה כי החיבור בין דת למדינה הוא כחיבוק דוב חונק, חיבוק דוב שיש להתיר, אם אכפת לנו הן מהיהדות והן מהישראליות.

שאלת החיבור בין הדת למדינה, בדיוק כמו שאלת הבשורה והזהות, ובדיוק כמו תפיסת הביטחון והתרבות, היא משאלות היסוד שכל בירור תיאורטי של הסיפור הישראלי צריך לה תמודד איתו לעומק. העובדה שאלוהים לא קיים בהכרח העצמאות הישראלית היא ציר מכונן בכל מחשבה על אופי המקום הזה (ולא, הביטוי המטושטש של "צור ישראל", כמו כל טלאי, רק מרגיש את החוסר).

האם הדת ביקשה להיקשר למדינה, או שהמדינה ביקשה, כפי שאמר בן-גוריון לישעיהו ליבוביץ, "להחזיק את הדת בידה"? האם הדת היתה זקוקה למדינה כדי לממש את תכליתה, או שהמדינה החילונית נזקקה לתעודת הכשרות היהודית כדי להצדיק את עצמה כמדינה יהודית? מה המחירים של החיבור בין הדת למדינה? מי נושא במחירים האלה? האם זה מעצים את המדינה או דווקא מבלבל ומטשטש את ייעודה? כל אלה שאלות שכל אדם שהיהדות והישראליות יקרות לו צריך לשאול. לא כוויכוח פוליטי קונקרטי, אלא קודם כל כמבט ביקורתי על מצב הישראליות והיהדות בעולם.

במאמר מוסגר יש לכתוב שגם היהדות, בבירור התיאורטי הדחוף שלה – זה שאסור לו להיות חלק מהבירור הישראלי, וחייב להתקיים באופן עצמאי בין היהודים כולם – בבירור הזה גם היהדות תצטרך להידרש עמוקות לשאלת החיבור בין הדת למדינה, ולמחירים הכבדים ששילמה היהדות על החיבור הזה שאולי נתן לה משאבים וכוח והגנה, אבל רוקן אותה מרוח. כמו שתיאר זאת הרב סולובייצ'ק כאשר סירב להצעה להיות רב ראשי של מדינת ישראל: "להיות שבו בארמון 'מלכים' – אינני רוצה". מבחינתו, בחיבור בין הדת למדינה, הפכה הדת לשבויה בארמון המלכים של המדינה.

אותו דיון יש לעשות גם על עצם הדמוקרטיה. אנחנו אומרים שוב ושוב שישראל היא

כל תהליך של בניית תיאוריה רלוונטית לישראל צריך להתחיל בהתרת נדרים. לא רק אלה המשפטיים או הטכניים, אלא דווקא אלה המהותיים, המכוננים, המכילים בתוכם את האקסיומות והקונספציות שהחלנו על עצמנו או שהסתפחו אלינו לאורך הדרך. האומץ להכיר במציאות, להקשיב לה, והאומץ להשיל מעלינו את מה שאבד עליו הכלל – משם כל תהליך משמעותי בומנים הגדולים האלה צריך להתחיל. לשם כך נחוצות תשתיות של בירור: "יבנה

מדינה יהודית ודמוקרטית, העולם המערבי מנהל מלחמה על הדמוקרטיה – אבל אחרי כל ה"ל" יש לשאול איך בכלל מגדירים דמוקרטיה, שלטון עם, במאה ה-21?

הדמוקרטיה הייצוגית נולדה בעולם שבו מידע נע לאט והצבעה תקופתית היתה הדרך המעשית להמיר את רצון הציבור בשלטון. בעור לם של דשתות, ידע נגיש ונוכחות אזרחית רציפה, האם די בכך שהאדם ימסור אחת לארבע שנים ייפוי כוח כמעט מוחלט ואז יהפוך לצופה או למפגין? אין פירוש הדבר שמשאל מקוון צריך להחליף פרלמנט. פירושו שיש לברר מחדש את היחס בין ייצוג להשתתפות, בין מרחיק מרחיק לידעה אזרחית, ובין מדינה מדכזת לרשויות ולקהילות שבתוכה.

בלי תשובה סופית

לקדחת סיום יש לומר – הטקסט הזה לא מבקש להציע תיאוריה חדשה לישראל. אין זה הזמן, המקום או רוחב היריעה. הוא גם לא מכסה את כל תהליך הביקורת התיאורטי שמציע דרור קר במאמר החשוב שלו – תהליך שבעיניי קריטי כיום עבור כל ארגון או חברה המבקשת לשרוד. "התיאוריה של ישראל" איננה תשובה סופית, אלא ניסיון לנסח את התנאים שמהם תוכל לצמוח תיאוריה כזו שאינה עוד מאותו דבר. כל תוכנית שנכתבת עכשיו מוכרחה להתחיל בבירור תיאורטי אמיתי ועמוק של העולם, האדם והסיפור הישראלי בזמן הזה. בלי כמעט שום מובן מאליו. הכל מוטל בספק. כל תוכנית שנכתבת עכשיו חייבת להניח בשורש הדבר, רים, שרב הנסתר על הגלוי, ושהאתגר הגדול של הרגע הזה הוא לדייק עד כמה שניתן את השאלות הרלוונטיות לזמן הזה.

בירור של תיאוריה – בטח של ישראל – הוא תהליך עמוק, מורכב, שדורש זמן, כוונה ונכונות לשקוע פנימה. זהו תהליך הדורש, מעבר לאומץ הקפאית של ההכרה במציאות, גם את האומץ של "כל נדרי" – אותו רגע שבו נדרש אדם להתיר את כל נדרי, כדי שיוכל לעבור תהליך של תשובה ושל לידה מחדש.

התיאוריה של ישראל, זו שנולדה מתוך מודל מדינות הלאום של סוף המאה ה-19, זו שהקפידה לשמור הרבה משאלות היסוד שלה מטושטשות בכוונה תחילה, ולא בכדי הפכה למדינה נטולת גבולות, התיאוריה הזו כבר לא מחזיקה אל מול המציאות

וחכמיה" ישראלית. לא מוסד שמחזיק בתשובות, אלא מרחב שמסוגל לשהות בתוך מה שעדיין אין לו מילים. תרבות עצמאית שאינה תלויה בחסדי השר או השוק; מוסדות שמחברים בין קבוצות בלי למחוק אותן; רשויות וקהילות שמקבלות כוח ואחריות; בתי ספר שמלמדים אחרות ככלים רדיקליים לשינוי; תקשורת שמסוגלת להחזיק מורכבות ורוח; ואתוס אזרחי המאפשר שאלות נוקבות והטלת ספק.

ככל שהבחירות הקרובות קריטיות לעתיד המקום הזה, וככל שנראה שהזמן דוחק ושאינן באמת זמן לדיוני עומק מהסוג שהטקסט הזה מבקש להציע – נראה לי שנכון להתבונן על ההיסטוריה וללמוד ממנה שתחושת דחיפות היא כמעט תמיד יועץ גרוע, ושרק מי שמעזים להתבונן נכוחה במציאות, ולשאול באומץ את השאלות הנוקבות, האוטוריות, הלא ברורות מאליהן, הם אלה ששורדים וצומחים. כי על זה מדובר פה יותר מכל, לא על שיפור, או תיקון או ריפוי – אלא על הישרדות, ועל צמיחה.

מקיר הברזל לוויילה בג'ונגל
ז'בוטינסקי (במרכז)
צילום: מכון ז'בוטינסקי